

Т. Ю. Осипова

ПРОБЛЕМА ВИРОБЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПОЗИЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ЯК НАСТАВНИКА

Стаття посвячена определению сущности понятий «позиция личности», «профессиональная позиция педагога», анализируется роль педагога-наставника в выработке профессиональной позиции будущих учителей, в направленности студентов на дальнейшее саморазвитие, самообразование, самореализации. В педагогическом наставничестве.

Ключевые слова: позиция личности, профессиональная позиция педагога, педагог-наставник, будущие учителя.

Т. Yu. Osipova

THE PROBLEM OF DEVELOPMENT OF A FUTURE TEACHER-MENTOR'S PROFESSIONAL POSITION

The article is devoted to defining the essence of such concepts as "position of a personality", "teacher's professional position". The key parameters characterizing a position of the personality are determined and include the following points: orientation (values, interests, needs, motives, purposes, life prospects, ideals); value functioning sphere (moral, religious, civil, professional, etc.); sustainability position of a person (situational independence, persistence of actions, firmness of intentions); activity (ability to initiate ideas, make decisions, be responsible for their consequences, show the creative attitude towards life). The role of a teacher-mentor in development of professional position of future teachers in orientation of students for further self-development, self-education, self-realization in pedagogical mentoring is analyzed. It is determined that activity of a teacher-mentor assumes the organization of activity of future teachers so that they drew their inspiration in it, strength and opportunities for self-realization in future pedagogical activity, to develop their abilities and satisfy their interests. Demands for purposeful work concerning the development of a professional position of future teachers as teachers-mentors are specified.

Keywords: position of a personality, professional position of a teacher, teacher-mentor, future teachers.

Подано до редакції 26.02.2014

УДК: 378+378.147+371

В. В. Сахарова

ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ДО СТВОРЕННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА

Стаття присвячена визначенню поняття «полікультурне середовище». Обґрунтовано важливість набуття необхідних знань щодо етносу та релігії інших країн, що зумовлює важливість полікультурного виховання. Визначено вплив полікультурного середовища на показники складових професійно-педагогічної культури іноземних студентів (етнічна: знання щодо відмінностей різних етносів; знання релігійних особливостей; комунікативна: вміння грамотно висловлювати свою думку, вміння вести діалог культур; особистісна: морально-етичні якості, творчість; поведінкова: тактовність, толерантність).

Ключові слова: полікультурне середовище, полікультурна освіта, етнос, діалог культур, морально-етичні якості, толерантність.

Постановка проблеми. Освітній простір характеризується зростанням етнокультурної складності, наслідком чого є ускладнення стосунків між студентами як іноземними, так і українськими, прояви агресії, зневаги, недовіри тощо. Зважаючи на це, стратегічним завданням вищої школи України є формування полікультурних взаємовідносин у студентському колективі, оскільки майже всі студентські групи є полікультурними. За таких умов особливої актуальності набуває проблема підготовки майбутніх учителів до життя в полікультурному середовищі.

Аналіз останніх публікацій. Проблема підготовки студентів до створення полікультурного середовища була предметом дослідження таких українських та зарубіжних дослідників, як-от: Н. Ананьєва,

Р. Антонюк, Е. Бахіча, Я. Довгополова, Т. Клінченко, Ю. Кузьменко, Р. Ладо, І. Лощенова, М. Матіс, О. Першукова, В. Плахотник, А. Райт, В. Редько, І. Халєєва. Здебільшого вони розглядали полікультурне середовище, як соціокультурне середовище, яке характеризується різною етнічною приналежністю, релігійними та культурними орієнтаціями, фізичними та розумовими характеристиками. Натомість, незважаючи на те, що проблема підготовки студентів до створення полікультурного середовища постійно перебуває в полі уваги науковців, саме залучення іноземних студентів до його створення є недостатньо висвітленою проблемою в сучасній педагогічній теорії.

Мета статті полягає у визначенні особливостей залучення іноземних студентів до створення поліку-

льтурного середовища у вищому педагогічному навчальному закладі.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні проблема створення полікультурного середовища набуває важливості, що зумовлено інтенсивним розвитком міжнародних та міжособистісних зв'язків із різними країнами світу. Володіння полікультурною компетентністю стає одним із пріоритетів педагогічної освіти в контексті всесвітньої глобалізації. У зв'язку з цим широке розповсюдження отримав обмін студентами із зарубіжних країн: Туреччина, Китай, Іран, Ірак, Індія та ін. На нашу думку, складність навчання іноземних студентів у нашій країні зумовлене такими факторами, як: різність етносів, релігійних поглядів, звичаїв, традицій, способів викладання різних дисциплін.

Саме тому все це має бути враховано під час навчання іноземних студентів, оскільки повернувшись до своєї країни, вони будуть навчати учнів з урахуванням особливостей своєї нації та набутих знань. При цьому студент повинен відчувати потребу у вивченні культурних особливостей народу тієї країни, в якій навчається, тому створення полікультурного середовища є необхідною умовою для формування професійно-педагогічної культури іноземних студентів.

При визначенні рівня полікультурного виховання іноземних студентів в Україні варто врахувати протиріччя між їхнім почуттям гордості за свою культуру і необхідністю визнання гідності чи навіть переваги іншої етнічної культури; розбіжність між загальнолюдською культурою та культурою міжнародного спілкування. Адже полікультурне виховання іноземців в Україні передбачає повагу й толерантне ставлення до іншої культури, культурно-історичних традицій, ментальності, їхнього усвідомлення й зіставлення з культурними надбаннями свого етносу.

В аспекті нашого дослідження зазначене набуває особливої важливості, з огляду на необхідність знань з етносу, його унікальності, неповторності для певного народу чи національності, а також на важливість формування морально-етичних якостей, що є показниками етнічної та особистісної складових структури професійно-педагогічної культури іноземних студентів. Крім цього, на нашу думку, набуті знання у створеному полікультурному середовищі сприятимуть доброзичливому спілкуванню, нададуть змогу студентам толерантно ставитись до культури іншого народу, а також, якщо студенти обізнані в релігійних, національних та культурних відмінностях інших етносів, то це допоможе уникати незручностей, а іноді й агресії в будованні діалогу культур.

Студенти, які приїжджають до України на навчання, потрапляють у нові соціокультурні умови, тому вони мають до них не лише пристосовуватися, а й уміти в цих умовах співіснувати. У свою чергу, викладачі, які працюють з іноземцями, мають будувати з ними свої стосунки на засадах рівноправності, терпимості, поваги.

Головна мета полікультурного підходу – справедливості і рівності для всіх у всьому. Отже, виховання і розвиток особистості в контексті полікультурності спрямовані на розширення світогляду й кругозору у представників різних національних, релігійних та етнічних груп. Повага, розуміння інших народів, культур, цивілізацій, життєвих цінностей, здатність до міжкультурної толерантної взаємодії, готовність брати участь у вирішенні проблем іншого співтовариства або етносу – характерні риси полікультурної парадигми [5].

Українські та російські освітяни (А. Джуринський, Т. Клінченко, М. Красовицький) досліджували сутність полікультурної освіти. Так, на думку А. Джуринського, полікультурна освіта передбачає міжнародну і міжетнічну взаємодію, виховання почуттів солідарності, взаєморозуміння; нестерпності до дискримінації, націоналізму, расизму. Зокрема, науковець наголошує на тому, що полікультурна освіта орієнтована на засвоєння культурних цінностей та їх адаптацію, на взаємодію різних культур, покликана підтримувати повноцінну життєдіяльність великих і малих націй в умовах інтеграції [3].

На нашу думку, іноземним студентам нелегко пристосуватися до умов навчання у вищому навчальному закладі іншої країни, тому значну роль у їхній адаптації відіграє створення полікультурного середовища, спрямованого на оволодіння системою національних і загальнолюдських культурних цінностей, формування комунікативних умінь, що дозволяють студентам здійснювати інтенсивну міжкультурну взаємодію, розуміти інші культури, толерантно ставитися до їх носіїв. Саме дотримання умови залучення іноземних студентів до створення полікультурного середовища сприятиме формуванню їхньої професійно-педагогічної культури.

Але насамперед нас цікавить визначення поняття полікультурного середовища, зважаючи на те, що за умови його створення буде відбуватися формування професійно-педагогічної культури іноземних студентів. Зауважемо, що науковці визначають поняття "полікультурне середовище" по-різному.

Н. Ананьєва розглядає полікультурне середовище як інтегрований простір, у якому формується в учнів багатомовність, толерантне ставлення до інших культур, приналежність до рідного народу [1;7].

Е. Бахіча розглядає полікультурне середовище Криму, що також важливо для нашого дослідження, як особливий соціокультурний феномен, що характеризує регіон, у межах якого здійснюється й досліджується взаємодія і співпраця людей, які належать до різних етнічних культур. За своїм змістом воно характеризує: особливості міжетнічної взаємодії, що спрямована на задоволення культурних потреб людей, які постійно мешкають у цьому регіоні і належать до різних соціальних спільнот (етносів); спосіб взаємодії, що обумовлений культурними традиціями соціальних відносин етносів, які проживають у даному регіоні [2;10].

Я. Довгополова розглядає полікультурне середовище ВНЗ як різновид соціального середовища, в якому взаємодіють студенти – представники різних соціокультурних груп, які різняться між собою національною, етнічною приналежністю, релігійними, етнічними, культурними орієнтаціями, фізичними та розумовими характеристиками [4;12].

На нашу думку, полікультурне середовище – це середовище із сформованими національними, релігійними, етнічними і загальнолюдськими цінностями, міжкультурними вміннями, що допомагає розуміти інші культури та толерантно ставитися до них, спроможне вести діалог культур на належному рівні.

Безперечно, що у створеному полікультурному середовищі набуваються вміння ведення діалогу культур, міжособистісного спілкування, що ефективно сприяє процесу навчання іноземних студентів. Розглядаючи культуру міжнародного спілкування науковці (А. Авксент'єв, В. Авксент'єв, Р. Кадієва та ін.) визначають її, як: певні взаємозв'язки і взаємостосунки, у процесі яких люди, що належать до різних національних спільнот і дотримуються різних релігійних обрядів, обмінюються досвідом, духовними цінностями, думками, почуттями. Культура такого спілкування залежить від загального рівня розвитку людей, від їхнього вміння сприймати й дотримуватися загальнолюдських норм та моралі.

В аспекті нашого дослідження знання про різні етноси є основою діалогу культур, правильність його ведення формує морально-етичні якості особистості у створеному полікультурному середовищі, у такий спосіб розвиваючи вміння грамотно висловлювати свою думку, що у свою чергу є показниками комунікативної, особистісної складо-

вих професійно-педагогічної культури іноземних студентів. Мова має забезпечувати діалог культур. Для досягнення ефективності в міжкультурному спілкуванні недостатньо лише засвоїти мовну систему і набути мовленнєвих умінь та навичок, необхідно навчитися користуватися мовою відповідно до умов соціокультурного середовища носіїв цієї мови, розвиваючи творче мислення.

М. Шульга розглядає діалог культур як форму і спосіб комунікації двох культур, коли кожна зі сторін визнає іншу як рівну, виявляє до неї інтерес, визнає її відмінність, поважає її унікальність і водночас через пізнання і визнання характеристик іншої культури поглиблює уяву про себе, чіткіше усвідомлює себе, свої контури і якості, поглиблює самоідентичність [6]

На нашу думку, сформоване полікультурне середовище, дотримання майбутніми вчителями набутих знань щодо етнічних особливостей, вміння міжкультурного спілкування, сформованість високих морально-етичних якостей все це значно впливає на толерантне ставлення до іншої культури, що є показниками особистісної та поведінкової складових професійно-педагогічної культури іноземних студентів.

З огляду на зазначене, доходимо висновку, що залучення іноземних студентів до створення полікультурного середовища впливатиме на формування й розвиток показників етнічної, комунікативної, особистісної та поведінкової складових, а, отже, воно є педагогічною умовою розвитку професійно-педагогічної культури іноземних студентів.

Перспективу подальшого дослідження ми вбачаємо у визначенні особливостей орієнтування навчального процесу на формування умінь і навичок міжособистісного спілкування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ананьєва Н. В. Організаційно-педагогічні засади діяльності полілінгвістичної гімназії: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук: спеціальність 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Н. В. Ананьєва. – Київ, 2007. – 25с.

2. Бахіча Е. Е. Підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до професійної діяльності в полікультурному середовищі Криму: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук: спеціальність 13.00.08 «Дошкільна педагогіка» / Е. Е. Бахіч. – Одеса, 2011. – 23 с.

3. Джури́нский А. Н. История зарубежной педагогики: [учебное пособие для вузов] / А. Н. Джури́нский – М.: ИНФРА - М, 1998. – 272 с.

4. Довгополова Я. В. Формування толерантних відносин студентів у полікультурному середовищі вищого навчального закладу: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук: спеціальність 13.00.05 «Соціальна педагогіка» / Я. В. Довгополова. – Луганськ, 2007. – 23 с.

5. Пономарев Я.А. Психология творчества и педагогика / Я.А. Пономарев. – М.: Педагогика, 1976. – 280 с.

6. Шульга М.О. Формула злагоди – діалог культур / М.О.Шульга // Віче – 1997. – № 1. – С. 33.

REFERENCES

1. Ananieva N.V. organizational and pedagogical principles of the school polilingvistychnoyi: Author. Thesis. for the degree of Cand. ped. sciences: 13.00.01 "General Theory and History of Pedagogy" / N.V. Ananieva. - Kyiv, 2007. – 25p.

2. Bakhicha E.E. Training of future teachers of preschool educational institutions for professional work in a multicultural environment Crimea: Author. Thesis. for the degree of Cand. ped. sciences specialty 13.00.08 "Preschool Pedagogy" / E.E. Bakhich. - Odessa, 2011. - 23 p.3.

3. Dzhurinsky A.N. History of foreign pedagogy [textbook for universities] / A.N. Dzhurinsky - Moscow: INFRA - M, 1998. - 272.

4. Dovgopolova Y. Formation of tolerant relations between students in the multicultural environment of higher education institution: Author. Thesis. for the degree of Cand.

ped. sciences specialty 13.00.05 "Social Pedagogy" / Y. Dovgopolova. - Lugansk, 2007. - 23 p.

5. Ponomarev YA The psychology of creativity and pedagogy / YA Ponomarev. - M.: Education, 1976. - 280.

6. Shulga M.O. Formula harmony - Dialogue of Cultures / M.O. Shulga // Veche - 1997. - № 1. - P. 33.

V. B. Сахарова

ПРИВЛЕЧЕНИЕ ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ К СОЗДАНИЮ ПОЛИКУЛЬТУРНОЙ СРЕДЫ

Статья посвящена определению понятия «поликультурная среда». Обоснованно важность приобретения необходимых знаний этноса и религии других стран, что обуславливает важность поликультурного воспитания. Определено влияние поликультурной среды на показатели составляющих профессионально-педагогической культуры иностранных студентов (этническая: знания об отличиях разных этносов; знания религиозных особенностей, коммуникативная: умение грамотно высказать свое мнение, умение вести диалог культур; личностная: морально-этические качества, творчество; поведенческая: тактичность, толерантность).

Ключевые слова: поликультурная среда, поликультурное воспитание, этнос, диалог культур, морально-этические качества, толерантность.

V. V. Saharova

THE INVOLVEMENT OF FOREIGN STUDENTS INTO MULTICULTURAL ENVIRONMENT SETTING UP

The article is devoted to the determination of the essence "multicultural environment". Determined that multicultural environment is the environment with formed national, religious, ethnic and human values, intercultural skills, which helps to understand other cultures and be tolerant to them is able to have a dialogue of cultures at the appropriate level. The importance of having knowledge of ethnos and religion in other countries, which leads to the importance of multicultural education is also substantiated. The influence of the multicultural environment on the factors of foreign students' professional and pedagogical culture was determined (ethnic: knowledge about distinction of different ethnos, knowledge of religion, communicative: the ability to express their opinion competently, the ability to make a dialogue of cultures; personal: ethical quality, creativity, behavioral: tact, tolerance). It's analyzed that all the constituents are connected and each of them is the basis for another, for example, knowledge about different ethnic groups is the basis for a dialogue of cultures, the correctness of its converse forms moral and ethical qualities of a personality in the created multicultural environment, thus developing the ability to express their views correctly, which are the indicators of communicative and personal constituents of foreign students' professional and pedagogical culture.

Keywords: multicultural environment, multicultural upbringing, ethnos, dialogue of cultures, moral and ethical culture, tolerance.

Подано до редакції 28.02.2014